

NÉMETH CSABA

„LASSABB SIESS, TOVÁBB ÉRSZ!”

AZ ŐRSÉGI NEMZETI PARK MÁSFÉL ÉVTIZEDE

„**V**esse bár szememre akárki, hogy én csak Eörségben születtem, azt én annyival kevésbé dítsekvéssel vallom meg, mennyivel inkább megmutattya gúnyolóm azt, hogy szegény Eörség a szomszéd magyaroknál hátrább maradt a Mívelődésben, mert annyival közelebb maradt eö az Eredetiséghez, a'kihez mint Vigyázóhoz semmi megvesztegető idegenség soha beférhetett” – írta 200 évvel ezelőtt Nemes-Népi Zakál György. A szülőföldjét rajongásig szerető szerző a 184 évvel később, 2002-ben alapított Őrségi Nemzeti Park létesítésének legfőbb indokát is megfogalmazta egyben: a környező tájaktól markánsan elkülönülő, őseredeti kultúrtájként fennmaradt térség hazánkban sehol máshol nem tapasztalható természeti és társadalmi viszonyok hordozója, és mint ilyen, a legmagasabb szintű védelemre érdemes.

Nagyot változott a világ és benne az őrségi táj képe is az eltelt 200 évben. Bajánsenye határában ma már az egykori nyílt élőhelyek, a gyepek és a szántók helyén sok esetben erdőket találunk. Éppen ez, a népesedési viszonyokkal évezredek távlatban is szorosan összefüggő változás, az erdők és a nyílt élőhelyek arányának legutóbbi módosulása indította a nemzeti park igazgatóságát arra, hogy megalakulását követően elsőként a természeti értékekben oly gazdag gyepek fenntartása érdekében tegyen erőfeszítéseket. A 2003-ban mintegy 60 példány magyartarka szarvasmarhával elindított gyepterápolás eredménye, hogy mára 1000 hektárt meghaladó rétet (legelőt és kaszálót) tart fenn az igazgatóság, az időközben megtízszerezett állatállományával. A saját maga által végzett kezeléssel túl azt is fontosnak tartotta a szervezet vezetése, hogy segítséget nyújtson az őrségi gazdálkodóknak, a példamutatáson túl konkrét, kézzel fogható formában is. Így az elmúlt években saját szakemberei által kidolgozott, országos mintaként kezelt programban kilenc nemzeti parki település tizenegy gazdálkodójához helyezték ki 110 szarvasmarhát az igazgatóság, amelyek ellenértékét ők egy kedvezményes konstrukció keretei között törleszthetik.

A szarvasmarhával történő területkezelés mellett ma már a muraközi ló is része az igazgatóság állatállományának. A kipusztulástól a nemzeti park szervezete által megmentett, legritkább hazai lófajtának az első és egyetlen állami ménese nálunk van, a tenyésztés szakszerűségét pedig ma már önálló, államilag támogatott génmegőrzési program is segíti.

„Az Igyekezeti avagy szelíd Eörségghi Termések között még említett érdemelnek a' Gyümöltkák, a' melyeknek bősége van.” Zakál György sem hagyhatta szó nélkül az Őrség gyümölcsseinek egyedülálló változatosságát. A nemzeti park igazgatósága még a hazai Tündérvár Mozgalom elindulását megelőzően telepítette Csörgőalma Gyümölcsöskertjét, amelyben a kipusztulás szélére került, ősi gyümölcsfajtákat ültette el. Időközben elvégezte a teljes nemzeti park gyümölcsfelmérését, további génmegőrző gyűjteményt létesített, és az első fácskák is termőre fordultak. Idén harmadik éve, hogy Gyümölcstolt Boldogasszony napján Oltónapra vár a nemzeti park igazgatósága minden érdeklődőt, ahol jelképes áron lehet hozzájutni, ezeknek az egyre népszerűbb fajtáknak az oltványaihoz.

A nemzeti park területének több mint kétharmadán erdőket találunk, amelyekben jelenleg is gazdálkodás folyik. Az igazgatóság vagyongazdálkodásban lévő erdők kapcsán az elmúlt években elkészítettük erdészeti koncepciókat, és megkezdtük az abban foglaltak végrehajtását. Természetvédelmi célú erdőkezelést folytatunk, amelynek a természeteshez minél közelebb álló, többféle fafaj alkotta, korban és szerkezetben is változatos erdők lesznek az eredményei.

„Vagynak itt ott a' Völgyekben vizállások, (...) Szalafőn a Fekete Tó, a' mely a' hegyek közt egy olyan le sülyedő mocsár, melybe a leghosszabb le szurt fa sem ér kemény feneket” – így ír Zakál György a 200 évvel ezelőtti Őrség vizes élőhelyeiről. A Fekete-tavat ma kerítéssel védjük az illetéktelenek és a vadak taposása elöl, vizes élőhelyeinket pedig a szőcei tözegmohás láprét mellett újonnan létesített Lápok Házában mutatjuk be az érdeklődő nagyközönségnek. Itt tekinthető meg a kereklevelűharmatfű-szaporító kertünk is, amelyből több nemzeti parki lóra visszatelepítettük a kipusztult növény.

A házat, melyet – Zakál Györggyel szólva – egykor az „Eörségghi Ember maga épített magának fából, szomszédjainak és Jó Embereinek segítségével”, az igazgatóság által üzemeltetett Őrségi Népi Múemlék-együttes területén és a Felsőszéri tanösvényen mutatjuk be a hozzánk érkezőknek. A nemzeti park építészeti értékeinek védelme, bemutatása érdekében felmértük a terület teljes épületállományát, könyvet adtunk ki a legjellegzetesebb épületekről, építményekről, továbbá építkezőknek szóló útmutató összeállításával segítettünk az új épületek létrehozásának a tájba illő lakóházak könnyebb megtervezhetősége érdekében.

„A ragadozó vadak között legkártékonyabbak a farkasok, a' melyek gyakran csapatban járnak.” Ma farkasok ugyan nem élnek az Őrségben, az egykor az ő táplálékukat is jelentő nagytestű növényevők közül azonban az európai bölényt és az eurázsiai vadlovat félvad körülmények között meg lehet tekinteni nálunk. Ezek az állatok rágásukkal, taposásukkal alakítják környezetüket, szabályozzák a cserjék és a fák növekedését, élőhelyet teremtve más élőlényeknek. A 2017-ben kialakított bölényállományunk számára jelenleg van folyamatban egy ún. vadon terület lekerítése, ahol emberi behatás nélkül fogják élni életüket és alakítani a tájat ezek az impozáns állatok.

A nemzeti park értékeinek fennmaradásában kulcsszerepe van az itt élő, a tájat ápoló, abban gazdálkodó, állatokat tartó őrségi embereknek. Ugyanakkor sajnos a gazdálkodás ma a fiatalok számára nem túl vonzó munkalehetőség, egy állandó jelenlétet kívánó tevékenység, sokszor bizonytalan kimenetelű eredménnyel. A vidéki életforma fenntartása érdekében a nemzeti parkban is szükség van olyan kiegészítő jövedelemforrások biztosítására, amikkel együtt már vonzóbbá válik a területeket fenntartó gazdálkodás is. Ilyen kiegészítő tevékenység a turizmus, amelynek fejlesztése érdekében az igazgatóság számos attrakciót fejlesztett,

illetve számos rendezvényt hívott életre. Közülük a legsikeresebb az Őrségi Tökfesztivál, amely ma, 15 év után a térség leglátogatottabb rendezvénye.

Az igazgatóság 2018-ban új irodaépületbe költözött, amelyet a látogatók számára való fogadóépülettel együtt, Európai uniós pályázati forrásból hozott létre. A fogadóépületben nemzeti parki ajándékbolt és az Őrség természeti értékeit bemutató kiállítás is található.

A fent említett fejlesztéseknek, a helyi önkormányzatokkal való szoros összefogásnak köszönhetően a nemzeti park területe elnyerte a Kiváló Európai Úticél kitüntető címet és az Őrség neve márkanevvé, a szelíd, a lassú, természetközeli életmódot átélhetővé tevő hazai úticél márkanevévé vált.

Őrségi vargánya. Szinetár Csaba felvétele